

Riigikogu korruptsioonivastase erikomisjoni erakorralise istungi protokoll nr 96

Tallinn, Toompea, videosild

Neljapäev, 03. september 2026

Algus 10.00, lõpp 12.03

Juhataja: Anastassia Kovalenko-Kõlvart (esimees)

Protokollija: Airi Ausmees (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Rain Epler, Mario Kadastik, Irja Lutsar, Stig Rästa, Priit Sibul, Riina Sikkut

Komisjoni ametnik: Anu Kärtner (nõunik)

Puudus: Eerik-Niiles Kross

Kutsutud: Kaitseminister Hanno Pevkur, Kaitseministeeriumi kantsler Kaimo Kuusk ja asekancler Kadri Peeters, riigikontrolör Janar Holm, Riigikontrolli peakontrolör Ines Metsalu-Nurminen ja auditijuht Gerli Eisberg, Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse peadirektor Elmar Vaher, Kaitseväge juhataja kindralleitnant Andrus Merilo, Kaitseväge juhataja nõunik, peaprokurör Astrid Asi

Päevakord:

1. Korruptsiooniohud kaitsevaldkonnas

Istung on järelvaadatav Riigikogu Youtube'i kanalil ([link videole](#)).

1. Korruptsiooniohud kaitsevaldkonnas

Anastassia Kovalenko-Kõlvart tervitas külalisi ning sõnas, et komisjon saatis kutse ka Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse (RKIK) endisele juhile Magnus-Valdemar Saarele, kuid ei ole temalt vastust saanud. Erakorralisel istungil arutatakse Riigikontrolli auditaruandest „Riigi 2025. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus“ ilmnunud korruptsiooniriske ja võimalikke puudusi Kaitseministeeriumi valitsemisalas. Eriline tähelepanu on kaitsetööstusettevõttega sõlmitud ligikaudu 70 miljoni euro suurusel lepingul, mille eest pole väidetavalt toodangut saadud ning mille üle käib kohtuvaidlus. Eesmärk on selgitada, kuidas tehinguga seotud otsused sündisid, kes nende eest vastutab ning kas probleemidest olid teadlikud ministeeriumi ja riigi poliitiline juhtkond. Käsitlemisele tuleb ka juba algatatud kriminaalmenetlus, mis puudutab varasemates Riigikontrolli auditites esile toodud puudusi dokumentatsioonis ja raamatupidamises. A. Kovalenko-Kõlvart küsis Kaitseministeeriumi kantslerilt Kaimo Kuuskilt, millal ta sai teada kõnealusest lepingust, sellega seotud riskidest ning millal neist teavitati Vabariigi Valitsust?

Kaimo Kuusk vastas, et Eesti on toetanud Ukrainat Venemaa agressiooni vastu nii oma vahenditest kui ka rahvusvaheliste rahastusmehhanismide kaudu juba enne täiemahulise sõja algust. Kõnealuse relvastushanke leping sõlmiti enne praeguse kantsleri ametiaega ning selle üksikasjad, sealhulgas maksegraafikud ja ettemaksed, on konfidentsiaalsed. Ukraina keerulise rindeseisu ja relvaturu tingimustes osales RKIK relvastuse hankimisel, konkureerides vajadusel ka Venemaaga kolmandate riikide turgudel. Probleemidest teavitati ministri juhtkonda 2024. aasta lõpus või 2025. aasta alguses, misjärel anti RKIK-ile suunised teha täiendavaid riskihinnanguid ning käsitleda juhtumit kriisijuhtimise raamistikus.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart täpsustas, kas ministeerium sai riskidest ja probleemidest teada 2024. aasta lõpus või 2025. aasta algul ja teavitas ka valitsuskabinetti.

Kaimo Kuusk sõnas, et probleemidest teavitati Kaitseministeeriumi juhtkonda (minister, kantsler, asekancler) juba tarnetähtaegadest viibimisel.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart palus selgitada protseduure, kuidas olulistest riskidest ja probleemidest teavitatakse, sh kas sellekohase ülevaate saab ka valitsuskabinet.

Kaimo Kuusk selgitas, et riskide hindamine kuulub RKIK pädevusse ning see peab olema dokumenteeritud kirjalikult. RKIK ülesanne on vajadusel pöörduda asjaomaste asutuste poole. Kui seda ei ole tehtud, anti vastav suunis ministeeriumi poolt tagantjärele. Valitsuskabineti tasandil selle küsimuse arutamist ega pöördumist tol ajal ei toimunud.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis täpsustavalt, kas probleemide tuvastamine, raporteerimine ja vastava teabe edastamine valitsusele toimub RKIK kaudu, mitte otse Kaitseministeeriumi poolt?

Hanno Pevkur selgitas, et valitsuskabinetti ei viida tavapärase majandustegevuse käigus tekkinud lepingulisi või hankega seotud probleeme, olgu tegemist kooliehituse, ravimihanke või muu riigihankega. Selliste küsimuste lahendamine ja riigi huvide kaitsmine on vastutava asutuse ülesanne. Antud juhul vastutab RKIK, kes on probleemse lepingu tõttu pöördunud kohtusse ning kohtuvaidluse väljavaated riigi jaoks positiivsed.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis, milliste riskide või rahaliste kahjude korral tuleb probleemist teavitada valitsuskabinetti ja koostada riskimemo? Kas suurt rahalist mõju omavat juhtumit saab käsitleda tavapärase hanke- või raamatupidamistegevusena ning milline on lävend, mille ületamisel jõuab teema valitsuse tasandile?

Hanno Pevkur sõnas, et puudub kindel reegel, millal mingi teema valitsuskabinetti arutamiseks viiakse. Mõnikord käsitletakse seal ka väiksemaid küsimusi, näiteks tee-ehituse kallinemisi on valitsuskabinetis arutatud korduvalt. Riigikontrolli auditi järel anti valitsuskabinetile ülevaade kõigist auditis esile toodud küsimustest, sealhulgas RKIK-i tegevusest ja ettemaksetega seotud riskidest. Otsus viia teema valitsuskabinetti sõltub konkreetsetest asjaoludest ning ministrite ja valitsuskabineti otsustusõigusest.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis, kas valitsuskabinetis on kunagi arutatud Ukraina abistamisega seotud hangete riske ning, kas seal on olnud memo või analüüs, mis käsitles ka kõnealuse lepinguga seotud võimalikke riske? Kas selline risk oli valitsusele varem teada ja ametlikult esitatud või mitte?

Hanno Pevkur vastas, et valitsuskabinetis arutati 2024. aasta märtsis Ukraina abistamist tervikuna, sealhulgas Eesti rahastatud abi ja Ukrainale vahendatud laskemoona hankimist. Arutelu märgiti üldiselt, et lepingutega kaasnevad alati riskid, kuid konkreetseid lepinguid ega üksikjuhtumeid kabinetis ei käsitletud. RKIK-i vahendustegevus ei piirdu Ukrainaga, vaid hõlmab Euroopa Komisjoni palvel ka relvastuse hankimist näiteks Moldovale ja

Montenegrole. Selle tegevuse võimaldamiseks muudeti seadust ning vastav seadusemuudatus läbis samuti valitsuskabineti arutelu.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart järeldas, et väide, et valitsuskabinet ei olnud teadlik riskidest, ei olnud teadlik probleemidest, ei olnud õige.

Hanno Pevkur ütles, et Ukraina abistamisega seotud hangete puhul olid riskid paratamatud, sest sõja ajal käis rahvusvahelisel relvaturul tihe konkurents laskemoona hankimiseks ning Ukrainal oli kiire vajadus eelkõige nõukogude tüüpi moona järele. Eesti pidas Ukraina toetamist prioriteediks ega kõhelnud nende riskide võtmisel. Konkreetse lepingu probleeme ei saa käsitleda tõendina, et kogu Ukraina abiprogramm oleks olnud samasuguses ohus. Lepingupartner alustas tarnetega, kuid üleantud kaup ei vastanud kvaliteedinõuetele ning seetõttu ei saanud seda Ukrainale edastada. Riskide realiseerumisel alustas RKIK oma õiguste kaitsmist lõpetades lepingu, esitades kahjunõude ning pöördus lõpuks rahvusvahelisse arbitraaži ja kohtusse. RKIK haldab igal aastal tuhandeid oste sadadelt lepingupartneritelt ning üksikute partnerite poolt kohustuste mittetäitmine ei ole erandlik nähtus. Juhtumit tuleb vaadata laiemas sõjaaegses kontekstis, kus Eesti oli üks aktiivsemaid Ukraina toetajaid ning panustas maksimaalselt vajaliku laskemoona hankimisse.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart järeldas, et valitsuskabinet oli teadlik Ukraina abistamisega seotud hangete riskidest, sealhulgas ka kõnealuse lepingu riskidest. Ta viitas ka endise RKIK-i juhi avaldustele, et tegemist ei olnud tavapäraste tehingutega, vaid poliitiliselt tundlike ja kõrgendatud riskidega hangetega. RKIK koostas riskianalüüse ja memosid ministriile ning tõenäoliselt ka valitsuskabinetile.

Hanno Pevkur leidis, et A. Kovalenko-Kõlvarti tõlgendus H. Pevkuri öeldust on moonutatud.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis, millal RKIK-i juht esmakordselt kuulis kõnealusest lepingust ja teavitas Vabariigi Valitsust?

Elmar Vaher vastas, et asus ametisse 2025. aasta jaanuari keskel ning juba esimesel tööpäeval tutvustasid toonane peadirektor Katri Raudsepp ja kaitseminister Hanno Pevkur talle probleemseid teemasid, millest üks olulisemaid oli kõnealune leping. Juhtum määratleti kohe prioriteetsena. Varasemate materjalidega tutvumise järel jõuti RKIK-is järeldusele, et senisel viisil ei ole võimalik edasi liikuda. Olukorra lahendamiseks kaasati väline õigusabi ning praegu tegeletakse ettemaksuga seotud nõuete lahendamiseга nii Eesti kohtutes kui ka rahvusvahelises arbitraažis. Probleemist ei teavitanud RKIK Kaitseministeeriumi, vaid vastupidi – kaitseminister andis talle ametisse asudes teada, et tegemist on tõsise probleemse juhtumiga, mis vajab kiiret ja otsustavat menetlemist.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis, millistel juhtudel koostab RKIK riskianalüüse, riskistsenaariume või memosid probleemsete olukordade kohta ning kuidas selline teave jõuab ministri või valitsuseni? Kas riskide raporteerimise ja memode koostamise praktika on aja jooksul või juhtkonnavahetuse järel muutunud ning milline on olnud senine tavapärane menetlus?

Elmar Vaher vastas, et ei saa kommenteerida riskianalüüside ja otsustusprotsesside korraldust kõnealuse lepingu sõlmimise ajal (2024.–2025. aastal). Täna algab hankemenetlus Kaitseväge esitatud vajadusest, mille järel RKIK viib läbi turu-uuringu ja võimalike partnerite taustakontrolli. Lisaks avalikele allikatele kaasatakse vajadusel Kaitseväge Luurekeskus ja Kaitsepolitseiamet hindamaks ettevõtete, omanike ja muude seotud isikute usaldusväärsust. Kui taustakontrolli käigus ilmnevad riskid või probleemid, on võimalik ettevõtteid või konkreetseid isikuid hankemenetlusest kõrvaldada. Pärast riskide hindamist tehakse otsus, millise partneriga leping sõlmida. Hankeid hinnatakse regulaarselt RKIK-i investeerimiskomitees, kuhu kuuluvad hanke meeskond, jurist, finantsjuht ja juhtkond. Üle

250 000 euro suurused tehingud liiguvad edasi Kaitseministeeriumi koordinatsioonikohtumisele täiendavaks kontrolliks ning sõltuvalt summast ka ministri otsustuskoosolekule. Positiivse otsuse korral alustatakse lepingu sõlmimist ja täpsemate tingimuste kokkuleppimist. Praegu on peamised fookusteemad tarnete tagamine ning Eesti kaitsetööstuse kaasamine ja tootmise lokaliseerimine Eestis.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis, millist protseduuri järgitakse tõsiste riskide ja ohtude ilmnemisel nagu selle lepinguga? Millal koostatakse memo valitsusele?

Elmar Vaher vastas, et puudub kindlalt kokkulepitud protseduur selle kohta, millal ja kuidas riskimemosid koostatakse või kõrgemale tasandile edastatakse. Tema hinnangul ei ole peamine probleem mitte leping ise, vaid selle sõlmimise viis. E. Vaher sõnas, et tema ei oleks läinud lepingusse riiliettevõttega, kuid toonane RKIK-i peadirektor tegi sellise otsuse. RKIK-i juhil lasub isiklik vastutus oma otsuste eest ning ta ei pea usutavaks, et kedagi oleks saanud mõjutada võtma vastu otsust, millel võivad olla ebaseaduslikkuse tunnused, ilma et otsustaja ise selle eest vastutaks. 60 miljoni euro suurune probleem ei tulenenud otseselt lepingust, vaid lepinguga seotud ettemaksetest. RKIK-il ei ole kohustust teavitada Kaitseministeeriumi iga ettemakse tegemisest ning tema hinnangul selline kohustus ei ole ka vajalik. Oluline on teavitada tekkinud riskidest, mis selles juhtumis ilmnid hiljem ning neist anti teada. Sellele reageerisid nii Kaitseministeeriumi kantsler kui ka minister. Probleemide ilmnemisel rakendati vajalikud meetmed vastavalt ministeeriumi juhtkonna juhiste ja varasemalt kirjeldatud tegevuskavale.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart juhtis tähelepanu võimalikule vastuolule varasemates selgitustes. Ta sõnas, et Kaitseministeeriumi kantsleri sõnul on RKIK-il kohustus olulistest riskidest teavitada ning vajadusel koostada vastavaid memosid ka valitsuskabinetile. Samas on RKIK-i esindaja öelnud, et sellist kindlat protseduuri või reguleeritud korda ei ole.

Kaimo Kuusk sõnas, et ta ei ole seda öelnud ning vabandas kui teda väärsti mõisteti ning selgitas, et RKIK-il ei ole automaatset kohustust valitsust teavitada.

Elmar Vaher kinnitas, et RKIK-il ei ole automaatset või formaalselt sätestatud kohustust teavitada valitsust iga hankega seotud riski korral. Suuremate riskide tekkimisel või nende realiseerumise ohu korral koostatakse memo ja teavitatakse vähemalt Kaitseministeeriumi. RKIK teeb aastas umbes 7000 ostu ning kõiki hankega seotud probleeme ei saa ega peagi valitsusse viima. Kõnealuse lepingu puhul puuduvad kõnelejal andmed selle kohta, kas riskidest omal ajal Kaitseministeeriumi ametlikult teavitati. Tema käsutuses olevate dokumentide põhjal, mida on kasutatud ka kohtuvaidlustes ja arbitraažis, ei ole ta näinud tõendeid, et riskide realiseerumise kohta oleks tehtud Kaitseministeeriumile ametlik riskiteavitus.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart järeldas eelneva arutelu põhjal, et RKIK-is puudub selge ja ametlik protseduur ministeeriumi või valitsuse teavitamiseks suurte riskide realiseerumisest. Ta peab probleemseks olukorda, kus isegi väga suure mõjuga riskide puhul ei ole kindlat teavitamiskorda ning pole selgust, kas ja millal jõuab teave poliitiliste otsustajateni. A. Kovalenko-Kõlvart viitas varasemale selgitusele praeguste kontrollimehhanismide kohta ning küsis, kas eelmise juhtkonna ajal viidi selle konkreetse lepingu osas läbi nõuetekohane ettevõtte tausta kontroll, riskide hindamine ja muud vajalikud eelanalüüsid enne lepingu sõlmimist.

Elmar Vaher vastas, et taustakontrolli tegemine on RKIK-i ülesanne ja eeldatavalt see tehti, kuid Kaitseväe Luurekeskuse või Kaitsepolitseiameti poole ei pöördutud.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart sõnas, et avalikest allikatest on võimalik leida teavet lepingupartneriga seotud ettevõtjate kohta, sealhulgas seoseid varasema rahapesumenetlusega.

Sellise teabe leidmiseks ei oleks olnud vaja kaasata luureasutusi ega erikontrolli. A. Kovalenko-Kõlvart küsis, kas RKIK jättis tegemata isegi elementaarse taustauuringu. Kas RKIK pöördus selle lepingu ettevalmistamisel Kaitseväe Luurekeskuse poole taustainfo kontrollimiseks või ei olnud Kaitsevägi selle lepingu taustakontrolli protsessi üldse kaasatud?

Andrus Merilo vastas, et RKIK-il on võimalus pöörduda otse Kaitseväe Luurekeskuse poole, kes oli valmis tuge pakkuma, kuid ta ei saanud kinnitada, kas seda võimalust tegelikult kasutati.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart pidas vajalikuks välja selgitada, kas RKIK pöördus Kaitseväe Luurekeskuse poole ning kuidas ja kas üldse taustakontroll läbi viidi. A. Kovalenko-Kõlvart ütles, et auditis käsitletud raamatupidamisriskid ei ole pelgalt numbrilised probleemid, vaid võivad olla tõsised ja võimaldada pahatahtlikku ärakasutamist. Ta küsis, kuidas jõudis Riigikontroll kõnealuse lepingu uurimiseni, arvestades, et lepingut ei olnud pikka aega võimalik kätte saada. Millised asjaolud või väljamaksed tekitasid kahtluse ja andsid põhjuse lepingu kohta täiendavat teavet küsida?

Janar Holm vastas, et küsimusi tekitasid lepinguga seotud ettemaksed. Vajalikud dokumendid sai Riigikontroll alles komisjoni istungile eelnenud päeval, kuigi neid oli pikalt küsitud. Seetõttu ei ole veel võimalik esitada põhjalikke vastuseid detailsematele küsimustele enne dokumentidega tutvumist ja nende analüüsimist.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart viitas 02. septembril 2026 toimunud riigieelarve kontrolli erikomisjoni istungile, kus RKIK väitis, et saatis 5. või 10. juunil 2026 e-kirjaga lepingud Riigikontrollile, kuid Riigikontroll ei ole materjale kätte saanud ja palus selgitada kõnealuse infovahetusega seotud asjaolusid.

Elmar Vaher sõnas, et võtab täieliku vastutuse selle eest, et neli lepingut ei jõudnud Riigikontrollini. RKIK saatis 4 lepingut Riigikontrollile 5. juunil 2026 ning oli veendunud, et dokumendid on edastatud, kuid hiljem selgus, et dokumendid ei olnud Riigikontrolli jõudnud, kuivõrd ei kontrollitud dokumentide kohalejõudmist ega üleslaadimist vajalikku keskkonda. E. Vaher ei osanud selgitada, miks need failid läbi ei läinud.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis, kas väga konfidentsiaalsete lepingute edastamiseks Riigikontrollile on olemas kindel protseduur, mis nõuab dokumentide kättesaamise kinnitamist? Kas nii olulise ja tundliku teabe edastamisel ei peaks olema täiendavaid kontrollimehhanisme, mis tagaksid dokumentide jõudmise adressaadini?

Elmar Vaher leidis, et kõiki protsesse ei ole vaja täiendavalt reguleerida, oluline on koostöö Riigikontrolliga. RKIK ja Riigikontroll on juba kokku leppinud uutes töökorraldustes, sealhulgas vahetus küsimus-vastus formaadis koostöös ja dokumentide vahetamises. Parandamisvõimalusi nähakse eelkõige otsesuhtluses, nõutud andmete õigeaegses edastamises ning Riigikontrolli loodud pilvelahenduse kasutuselevõtus. E. Vaher tunnistas, et RKIK saab selles koostöös paremini toimida.

Ines Metsalu-Nurminen selgitas, et arutelu puudutab kahte erinevat tüüpi lepinguid. Esimesed on Euroopa Komisjoni ja doonorriikide lepingud, millega anti RKIK-ile raha Ukraina toetamiseks, nende dokumentide kättesaamisega oli Riigikontrollil probleeme juba eelmise auditi ajal. Teised on RKIK-i ja konkreetsete tarnijate vahel sõlmitud hankelepingud. Nende vastu tekkis Riigikontrollil huvi pärast ettemaksete inventuuri, kus osade lepingute osas oli viidatud täitmisprobleemidele. Seetõttu hakati nende lepingute asjaolusid uurima ja vastavaid dokumente küsiti käesoleva auditi lõppfaasis kevadel.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis, miks lepingut Riigikontrollile ei esitatud: kas selle saatmisest keelduti, esitati selleks põhjendus või jäi leping lihtsalt edastamata. Kas tegemist oli teadliku keeldumise või menetlusliku probleemiga?

Ines Metsalu-Nurminen selgitas, et neile ei keeldutud lepingu edastamisest, kuid dokumenti tuli korduvalt küsida ja selle saatmist meelde tuletada.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis, millal Riigikontroll lepingut esimest korda küsis? Kas Riigikontrollile mainiti lepingute konfidentsiaalsust?

Ines Metsalu-Nurminen vastas, et täpne aeg tuleks kirjavahetusest üle kontrollida. RKIK-iga peetud kirjavahetuses ei toodud lepingu edastamata jätmise põhjuseks konfidentsiaalsust. Riigikontrollil on seaduslik õigus lepingutega tutvuda ning konfidentsiaalne teave ei ole alus dokumentide esitamata jätmiseks. Vajaduse korral saab tundliku teabe kinni katta või piirata selle avaldamist, kuid konfidentsiaalsus ei takista lepingu andmist Riigikontrollile.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart pöördus peaprokurör Astrid Asi poole ja palus selgitada hiljuti avalikkuse ette jõudnud kriminaalmenetluse algatamise tausta. Ta küsis, kas viimase nädala jooksul ilmnunud uued asjaolud ja komisjonis käsitletud lepingud kuuluvad prokuratuuri tähelepanu ja uurimise alla?

Astrid Asi selgitas, et kriminaalmenetlus algatati pärast Riigikontrolli eelmise „2024.a riigi raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus“ analüüsimist ja selle põhjal esitatud kuriteoteadet. Seni on uurimise fookus olnud kitsalt raamatupidamisreeglite võimalikel rikkumistel ning asjaolul, et Riigikontrollile ei pruugitud esitada kõiki nõutud dokumente. Hiljutises aruandes ja meedias avaldatud uued asjaolud ning lepingutega seotud info on praegu alles analüüsimisel ning otsust menetluse laiendamise kohta ei ole veel tehtud. Prokuratuur hindab muu hulgas, kas esineb viiteid teistele võimalikele kuritegudele, näiteks usalduse kuritarvitamisele. Lepinguid tuleb hinnata nende sõlmimise ajal valitsenud erakorralist julgeolekuolukorda arvestades. Uurimise üks oluline eesmärk on ennetada korruptsiooniriske ja säilitada usaldus kaitsevaldkonna vastu, mistõttu pööratakse erilist tähelepanu raamatupidamise läbipaistvusele ja korrektsusele.

Irja Lutsar viitas avalikkuses ilmunud teabele, mille kohaselt asuvad mürskude tootmiseks vajalikud komponendid Euroopas asuva riigi vahelaos ning nende väärtus ulatub ligikaudu 58–59 miljoni euronile ning tema arusaama järgi oleks tarnijal vaja hankida veel täiendavaid komponente, et mürsud saaks lõpuni valmistada. Samas ei ole selge, kas probleem seisneb komponentide halvas kvaliteedis või milleski muus. I. Lutsar palus selgitada lepingu hetkeseisu, tehtud maksete mahtu ja meedias kajastatud summade erinevuste põhjuseid?

Hanno Pevkur selgitas, et Ukraina abistamiseks sõlmitud 28 lepingust täideti enamik edukalt, kuigi hangiti kaupu kõrge riskiga tingimustes ja erinevatest maailma paikadest. Probleemse partneriga sõlmiti mitu lepingut ja tehti ettemakseid, kuid tarned hilinesid pidevalt. Hiljem tuvastasid kaitsevaldkonna eksperdid inspekteerimisel, et vahelaos olev kaup oli ebakvaliteetne ja mittetäielik, mistõttu tekkisid tarnijaga vaidlused. Ukrainasse ei saadeta ühtegi saadetist ilma kvaliteedikontrollita ning probleemse kauba puhul kinnitasid eksperdid selle puudusi. Vahelaos olevatel komponentidel on küll teatav väärtus, kuid selle suurus ei saa täpselt hinnata ning see jääb tõenäoliselt väiksemaks kui tehtud ettemaksed. Hiljutine täiendav inspekteerimine kinnitas, et kaup on endiselt laos olemas. Lepingupartner on jätnud oma kohustused täitmata ning Eesti peab oma õigusi kohtus kaitsma.

Irja Lutsar küsis, kas Euroopa riigi vahelaos olevad komponendid kuuluvad Eestile?

Hanno Pevkur vastas, et formaalselt ei kuulu.

Irja Lutsar resümeeris, et Eesti on praegu kulutanud 60 miljonit eurot ja ei ole selle eest veel midagi saanud.

Hanno Pevkur selgitas, et tasunud ei ole Eesti Vabariik, vaid väljamakse on tehtud Vene külmvaradest ettevõttele, kes on tarninud ainult osa moonast.

Irja Lutsar täpsustas, et sõltumata rahastuse päritolust lasub lepingu täitmise ja rahaliste vahendite kaitsmise vastutus Eesti Vabariigil. Tema hinnangul ei saa olukorda käsitleda nii, et Euroopa Liit kannab kahju lihtsalt maha, vaid Eesti Vabariik peab aktiivselt tagama oma õiguste kaitse ja nõudma lepingupartnerilt kohustuste täitmist.

Hanno Pevkur sõnas, et Euroopa Liidu reeglite kohaselt ei lange vastutus maksumaksjale juhul, kui toetuse kasutamisel on järgitud hoolsuskohustust ja kõiki Euroopa vahendite kasutamise nõudeid. Lõplik hinnang sõltub millistele seisukohtadele või otsustele Euroopa komisjon antud juhtumi puhul jõuab.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis Riigikontrolli hinnangut Eestile osaks saavate tagajärgede kohta kohtus või arbitraažis Eestile ebasoodsa lahendi korral. Kas võimaliku kaotuse korral tuleks tasuda Eesti eelarvele vahenditest?

Janar Holm vastas, et otsustavaks on Eesti poolt Euroopa vahendite kasutamisel hoolsuskohustuse rakendamine, kas raha kasutati heaperemehelikult ja mõistlikult. Euroopa Komisjon hindab muu hulgas seda, kas riskidele reageeriti piisavalt ettevaatlikult ning kas probleemide ilmnemisel jätkati põhjendamatult maksete tegemist. Praegu ei saa veel lõplikult hinnata, kas hoolsuskohustus oli täidetud või mitte, sest selleks tuleb analüüsida kogu otsustusprotsessi, mitte ainult dokumente. Kui arbitraažis leitakse, et hoolsuskohustust ei täidetud, võib tekkida oht, et vähemalt osa kahjust tuleb katta maksumaksja rahast. Kas selline rikkumine tegelikult aset leidis, ei ole tema sõnul praegu võimalik kindlalt öelda.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart sõnas, et seni on jäänud vastuseta küsimus, miks jätkati probleemse lepinguga ka pärast esimesi hoiatusmärke. Ta viitas olukorrale, kus pärast esimest ligikaudu 10 miljoni euro suurust ettemakset ei olnud veel tarnet, kuid tähtaeg polnud samuti saabunud. Hiljem tehti järgmised ettemaksed juba ajal, mil ilmnesisid tarneraskused, kuid lepinguga mindi sellest hoolimata edasi. A. Kovalenko-Kõlvart küsis, kas tänaseks on kogunenud täiendavat teavet, mis selgitaks tollaste otsuste põhjendusi ning palus RKIK-i praegusel juhul või kaitseministri selgitada, miks vaatamata probleemidele otsustati lepinguid jätkata ja täiendavaid makseid teha?

Hanno Pevkur vastas, et ettemaksete tegemise põhjendatust saab hinnata alles pärast lepingute täpsemat analüüsi, kuna igas lepingus võisid olla erinevad maksetähtajad ja tingimused. Kui ettemaksed olid lepingutes selgesõnaliselt kokku lepitud, siis eeldatavasti tegutseti nende tingimuste alusel. Avalikul istungil ei saa kõiki lepingu üksikasju avalikult arutada, et vältida võimalikke õiguslikke vaidlusi või süüdistusi konfidentsiaalse teabe avaldamises.

Priit Sibul sõnas, et tegemist ei olnud tavapärase lepinguga. Ta küsis, millal ja millises kontekstis on valitsuses käsitletud arbitraažimenetlust, Euroopa Liidu vahendeid, Venemaa külmutatud varasid ja võimalikke riske Eesti riigile, arvestades, et küsimus ulatub kaugemale Kaitseministeeriumi haldusalast? Millised otsused kuuluvad RKIK-i juhtimisele ning millised valitsemisala juhtkonnale, sealhulgas selle konkreetse lepingu puhul? Kas probleemidega tegeleti juba enne 2025. aastat või hakati aktiivselt tegutsema alles pärast uue RKIK-i juhi Elmar Vaheri ametisse asumist?

Kaimo Kuusk selgitas RKIK-i sisemist rollijaotust moonahangete puhul. Hangete kvaliteedikontrollis ja inspekteerimisel osalevad Kaitsevägi, Kaitsealiidu eksperdid, RKIK-i

relvastuse kategooria ning projektibüroo. Läbirääkimiste ja hangete ettevalmistamise eest vastutavad RKIK-i juhtkond, sealhulgas peadirektor, peadirektori asetäitja, juristid ja hankespetsialistid. Lõplikud otsused langetavad RKIK-i peadirektor ja peadirektori asetäitja, kelleks asjaomases perioodis olid Katri Raudsepp ja Magnus-Valdemar Saar. RKIK-i õigusosakond ja hankija vastutavad otsuste vormistamise eest ning kauba vastuvõtmise ja üleandmisega tegelevad vastavad spetsialistid, kes on sama protsessi osalised. Arvestades eeltoodut oli lepingute sõlmimise ja täitmise eest peamine otsustusvastutus RKIK-i juhtkonna käes.

Hanno Pevkur lisas, et niipea kui ilmnesid märgid võimalikest probleemidest lepingu täitmisel, hakati aktiivselt otsima lahendusi ning koostati tegevuskavad, sealhulgas kaaluti vaidluste lahendamist kohtus. Pikka aega lähtuti siiski ettevõtte kinnitustest, et tarded tehakse lubatud mahus ära. Kui usaldus ettevõtte suutlikkuse vastu kadus, asuti kaitsma riigi huve leppetrahvide, lepingute ülesütlemise ja lõpuks kohtumenetluse kaudu. Ministeerium ja kantsler täitsid oma hoolsuskohustust ning jälgisid olukorda aktiivselt. Ettevõttele anti korduvalt teada, et tegemist ei ole tavapärase lepinguga, vaid selle täitmata jätmine kahjustab Ukraina kaitsevõimet ja mõjutab avalike vahendite kasutamist. Ettevõtte jättis siiski oma kohustused täitmata ning loodetakse, et uurimine selgitab selle põhjused.

Priit Sibul küsis, kas valitsus on seda küsimust enne tänast arutanud?

Hanno Pevkur vastas, et ei mäleta, et valitsuses oleks arutatud konkreetset ettevõtet või üksikut lepingut eraldi. Valitsusele on korduvalt antud ülevaateid Ukraina abistamisest, sealhulgas nii Euroopa vahenditest rahastatud kui ka Eesti maksumaksja rahaga seotud abiprogrammidest. Ukraina teema on olnud valitsuse päevakorras korduvalt, kuid mitte tingimata konkreetse lepingupartneri või lepingu üksikasjade kontekstis.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart viitas endise RKIK-i juhi poolt ERR-ile antud kommentaarile, mille kohaselt edastati kogu vajalik info lepingu kohta ka kantslerile ning küsis, miks kantsler andis nõusoleku nende lepingutega edasi liikuda vaatamata ilmnenu probleemidele?

Kaimo Kuusk vastas, et avalikult antud kommentaarides ei räägitud heakskiidu andmisest, vaid üksnes teavitamisest. Seetõttu tuleb tema hinnangul üle kontrollida, millal ja millises ulatuses info tegelikult edastati ning mida täpselt selle väitega mõeldi.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart pidas vajalikuks täpsustada, kas pärast probleemidest teavitamist anti ka otsene soovitus või hoiatus, et nende lepingutega ei tuleks edasi minna. Kas vastutavad isikud juhtisid tähelepanu lepingutega seotud riskidele ning soovitasid koostöö lõpetada või lepingute sõlmimisest hoiduda enne probleemide süvenemist.

Kaimo Kuusk sõnas, et kohe pärast riskide realiseerumisest teavitamist muudeti ka edasist tegutsemist ja anti uued suunised olukorra lahendamiseks. Selleks hetkeks olid ettemaksed tõenäoliselt juba tehtud, mistõttu tuli keskenduda tekkinud probleemi juhtimisele ja võimalike kahjude piiramisele, mitte enam ettemaksete vältimisele.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart juhtis tähelepanu sellele, et lepingud sõlmiti ajal, mil vastutavad ametnikud olid juba ametis ja nende sisust teadlikud. Ta viitas väitele, et lepingud saadeti nii kaitseministrile kui ka kantslerile. A. Kovalenko-Kõlvart küsis, miks ei antud juba lepingute läbivaatamise ajal hoiatust, et tegemist võib olla probleemsete lepingutega, eriti arvestades, et pärast esimest ettemakset ei olnud kokkulepitud tarded veel kohale jõudnud?

Kaimo Kuusk lükkas ümber väite, et lepingud saadeti talle enne sõlmimist ülevaatamiseks ning nagu oleks ta enne lepingute sõlmimist nende sisuga tutvunud või neile heakskiidu andnud.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis täpsustavalt, millal lepingud ministeeriumisse saadeti?

Kaimo Kuusk vastas, et probleemide ilmnemisel, pigem kevadel. Lepinguid ei saadetud talle ülevaatamiseks enne allkirjastamist.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart tõi välja vastuolu, et ühelt poolt väitis RKIK-i endine juht, et kõik lepingud ja materjalid edastati ministeeriumile enne lepingute sõlmimist, teisalt kantsler ütleb, et enne allkirjastamist ei saadetud ministeeriumile lepinguid, vaid need saadeti siis kui tekkisid konkreetsed riskid ja probleemid ja kantsler ei tutvunud lepingutega enne nende sõlmimist.

Kaimo Kuusk kinnitas, et lepingud saadeti siis kui ministeerium need välja nõudis ning RKIK-i juht ei saada talle lepingud ülevaatamiseks enne allkirjastamist.

Hanno Pevkur lisas, et lepingute läbirääkimine, tingimuste kujundamine ja allkirjastamine kuuluvad RKIK-i pädevusse. Ministeerium määrab vajalikud pädevuse ja rahalise raamistiku, kuid ei sekku tavapäraselt lepingute detailidesse. RKIK vastutab hangete läbiviimise, lepingutingimuste läbirääkimise ja lepingute sõlmimise eest sõltumata hanke liigist. Kaitseministeeriumi roll on määrata vajadus ja eelarve, näiteks milline relvasüsteem tuleb soetada ning mis summas. Lepingu üksikasjad, nagu ettemaksed, garantiid ja muud tingimused, kuuluvad RKIK-i igapäevaste ülesannete hulka.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart pidas vastuoluliseks RKIK-i endise juhi väidet, et saatis kõik kõnealused lepingud ministeeriumile tutvumiseks enne nende allkirjastamist ja ministeeriumi väidet, et nõudsid RKIK-ilt lepingute esitamist probleemide ilmnemisel.

Hanno Pevkur selgitas, et lepingud olid juba ammu sõlmitud enne kui need ministeeriumile saadeti.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis, millal ja mis põhjusel hakati RKIK-ilt lepinguid nõudma? Milline sündmus või teadmine tekitas vajaduse lepinguid täiendavalt kontrollida?

Hanno Pevkur sõnas, et ministeeriumi juhtkond, eriti kantsler, pööras lepingutele suuremat tähelepanu alles siis, kui 2024. aasta lõpus ja 2025. aasta alguses hakkasid ilmnema probleemid ja riskid. Seda peetakse loomulikuks reageeringuks suurte hangetega seotud muredele. Kantsleri ja ministeeriumi juhtkonna tähelepanu koondus lepingutele eelkõige pärast riskide ja probleemide esilekerkimist.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis, millal ja mille põhjal tekkis arusaam, et kõnealuseid lepinguid tuleb täiendavalt kontrollida. Kas riskidest anti juhtkonnale teada ning kes selle info edastas? Kas riskid tõstatati otsustuskoosolekul ja kas RKIK andis ise märku, et lepingutega on tekkinud probleemid või ohukohad?

Hanno Pevkur selgitas, et Ukraina kiire abistamine oli prioriteet ning RKIK sõlmis selleks lepinguid 28 tarnijaga, millest enamik täideti korrektselt. Probleeme on esinenud vaid üksikute tarnijatega ning üks juhtum on jõudnud rahvusvahelisse arbitraaži ja kohtuvaidlusesse, kus Eesti kaitseb oma õigusi ja nõuab raha tagasi saada. RKIK sõlmib igal aastal tuhandeid lepinguid ning Kaitseministeeriumi juhtkond ei saa ega peagi kõiki lepinguid enne läbi vaatama. Ministeeriumi ülesanne on sekkuda siis, kui ilmnevad riskid, mis hakkasid antud juhtumist välja tulema 2024. aasta lõpus ja 2025. aasta kevadel. Sellest tulenevalt

peetakse loomulikuks nii teavitusi Kaitsepolitseiametile kui ka ministeeriumi samme probleemi lahendamiseks.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart ütles, et tema eesmärk ei ole arutada üksikjuhtumit, vaid mõista protsesse, et tulevikus sarnaseid riske vältida. Ta viitas istungil saadud teabele, et RKIK-il puudub kohustus või kindel protseduur oluliste riskide korral valitsusele riskimemo koostamiseks. Seetõttu on oluline teada, kuidas konkreetsetes juhtumites riskidest teavitamine toimub, millal probleemidest teada saadi ning, mis ajendas kantslerit dokumente välja nõudma ja olukorda kontrollima. A. Kovalenko-Kõlvart leidis, et sellele küsimusele ei ole seni selget vastust antud.

Hanno Pevkur selgitas, et Ukraina jaoks laskemoona hankimine oli algusest peale teadaolevalt kõrge riskiga tegevus ning seda mõistsid nii Euroopa Komisjon kui ka RKIK. Riskid olid seotud eelkõige sõjaolukorra, tarnijate ja tavapärasest keerulisemate rahvusvaheliste hangetega. Juba Euroopa Komisjoni ja RKIK-i vahelise koostöö alguses tunnistati, et Ukraina jaoks laskemoona hankimine on kõrgendatud riskiga tegevus. Erinevalt tavapäraest riigihangetest tuli moona soetada erinevatest piirkondadest, sealhulgas Aafrika, Aasia ja Balkani riikidest, mis suurendasid riske. Seetõttu oli kõrgendatud riskitase osapooltele teada juba algusest peale ning see oli tegevuse olemuslik osa.

Kaimo Kuusk ütles, et ministeerium sai regulaarselt RKIK-ilt ülevaateid Ukraina abiga seotud ja ka Eesti Kaitsevägele tehtud hangetest. Sealt tulid välja kõnealuse lepingupartneri poolsed tarnete hilinemised.

Rain Epler sõnas, et ka tema sai endise RKIK-i juhi meediale antud intervjuust aru, et ministeeriumile saadeti lepinguga seotud teave enne lepingute allkirjastamist. Ta viitas enda kogemusele, et valitsuskabinetile esitati tavapäraselt infot nii suurte riskide, probleemide kui ka suuremahuliste plaanide kohta ning vajadusel kaasati aruteludesse ka allasutuste juhte. Sellisest praktikast loobumine on kahetsusväärne ning see võib olla üks praeguste probleemide põhjuseid. R. Epler küsis Elmar Vaher-ilt, milline on olukord praegu pärast Riigikontrolli auditis käsitletud perioodi, kas ka tänavu on esinenud juhtumeid, kus raha on välja makstud, kuid kaup on jäänud saamata või on tekkinud sarnaseid riske ja kahtlusi. R. Epler viitas avalikult kõlanud kriitikale kaitsevaldkonna juhtimise suhtes ning küsis Kaitseväge juhatajalt hinnangut väitele, et ministeeriumi juhtimine on ebakompetentne ning et Kaitseväge tööd on raskendanud oluliste funktsioonide, näiteks personali- ja varuhalduse, viimine Kaitseväge alt ministeeriumi alla. Kuidas sellised muudatused mõjutavad Kaitseväge toimimist?

Andrus Merilo vastas, et auditites tuvastatud puudused tuleb parandada, mitte otsida süüdlasi või lammutada toimivaid süsteeme. Ministri või teiste juhtide tagasiastumine nõrgestaks, mitte ei tugevdaks riigikaitset. Juba tehtud otsuste, mis puudutavad personali- ja hankefunktsioonide Kaitseväge alluvusest välja viimist, tagasipööramine lõhuks praegused süsteemid ja süvendaks niigi tõsist personalipuudust.

Elmar Vaher vastas, et RKIK-is keskendutakse praegu organisatsiooni sisemiste protsesside parandamisele. Peamised tegevused on algdokumentide haldamise ja registreerimise korrastamine, varade ja varude arvestuse täpsustamine ning koostöö parandamine Kaitseväega, et hangitud võimekus oleks korrektselt arvele võetud. Loodud on sisekontrolli- ja auditisüsteem ning moodustatud auditimeeskond, mida varem sellisel kujul ei olnud. Riigikontrolli tehtud 36 märkusest on enamik juba kõrvaldatud ning lahendada on jäänud vaid neli. RKIK teeb aastas ligikaudu 7000 tehingut ning tegutseb äärmiselt heitlikul ja kiiresti muutuval relvastuse, laskemoona ning kaitsevarustuse turul. Sellises keskkonnas ei ole võimalik välistada lepingute ülesütlemisi ega kohtuvaidlusi, sest surve ja konkurents ettevõtjate vahel on väga suur. RKIK-i poolt sõlmitud lepingute õiguslik kvaliteet on üldiselt tugev, vaidlustes, mis jõuavad Rahandusministeeriumi vaidlustuskomisjoni (VAKO) või kohtusse, kaotab RKIK vaid umbes 0,8% juhtudest.

Irja Lutsar küsis, kas Kaitseväes peaks iga vara ja tehing olema rangelt registreeritud ning jälgitav või on ka senine süsteem olnud piisav. Kas varade arvestuse ja registreerimise kord vajab täiendavat tugevdamist?

Andrus Merilo vastas, et varade arvestus ja vastutus nende üle on alati olnud Kaitseväe juhtimise oluline osa. Probleem ei seisne niivõrd kontrolli puudumises, vaid selles, et varade maht on viimastel aastatel oluliselt kasvanud ning senised süsteemid ei ole selle kasvuga sammu pidanud. Praegu tehakse suur osa laomajanduse ja varade liikumise dokumenteerimisest käsitsi. Kuigi inventuure viiakse regulaarselt läbi ja neid kontrollivad sõltumatud komisjonid, ei piisa ainult inventuuridest. Vajalik on kogu varade haldamise ja dokumenteerimise protsessi ajakohastamine ning automatiseerimine, et vara liikumine oleks reaajas jälgitav ja sellega seotud dokumentatsioon liiguks automaatselt kaasa.

Irja Lutsar küsis Kaitseministeeriumilt, kas rahavoogude suurenemisel arvestati ka vajadusega tugevdada administratiivset ja finantsjuhtimise võimekust? Ta sõnas, et ei saa eeldada, et sõjaliste ülesannete täitmisele keskenduvad inimesed oleksid samal ajal ka raamatupidamise ja finantskontrolli eksperdid.

Kaimo Kuusk vastas, et nii Kaitseministeeriumis kui ka RKIK-is on viimase aasta jooksul tehtud olulisi struktuurimuudatusi, et tulla paremini toime keerulise julgeolekuolukorra, kaitsetööstuse arengu, innovatsiooni ning suurenenud kaitsehangete mahuga. Viimase aasta jooksul on juhtimis- ja kontrollivõimekust märkimisväärselt tugevdatud, et tagada kasvavate kaitsekulutuste ja hangete parem juhtimine ning läbipaistvus.

Kadri Peeters täiendas, et probleemide lahendamiseks on tegeletud juba pikemat aega ning eelmisel aastal alustati mitmete parendusmeetmetega. Praeguseks on kokku lepitud üheksapunktiline tegevuskava, mille eesmärk on saavutada nähtavaid tulemusi juba järgmise aasta aruandlusperioodiks. Lisaks lühiajalistele meetmetele on koostatud ka pikemaajaline arenguplaan kuni 2029. aastani, mille eesmärk on viia Kaitseväe materjalimajandus ja juhtimissüsteemid uuele tasemele. Üheks peamiseks prioriteediks on tehnoloogiapõhise materjalihalduse loomine, mille on heaks kiitnud ka kaitseminister Hanno Pevkur. Reformid keskenduvad eelkõige dokumentide haldamise ja protsesside parandamisele, uue taristu ning infrastruktuuri arendamisele ja andmepõhise juhtimise rakendamisele. Eesmärk on muuta varade arvestus, logistika ja juhtimisprotsessid tõhusamaks, täpsemaks ja paremini kontrollitavaks.

Riina Sikkut kinnitas, et valitsuskabinet arutas põhimõttelist otsust hakata vahendama Ukrainale laskemoona hankimist ning kabineti liikmed olid teadlikud, et tegemist on riskantse tegevusega. Kuni 2025. aasta märtsini ei olnud valitsuskabinetile esitatud infot ühegi konkreetse lepingu, lepingupartneri, vahendaja ega nende tausta kohta ning tema hinnangul ei olnud sellise detailse info viimine kabinetti ka vajalik. Ta tõi võrdluseks muud valdkonnad, näiteks ravimihanked, kus valitsuskabinetti minnakse tavaliselt ainult siis, kui on vaja valitsuse ametlikku otsust või kui teema on ühiskondlikult väga tundlik. Ka siis ei esitata valitsuskabinetile tavapäraselt üksikute hangete või lepingute detaile. R. Sikkut küsis, milliseid järeldusi on tehtud vaidlusalusest lepingust? Kas on analüüsitud, mida tulevikus teisiti teha suurte riskidega lepingute või raskemini kontrollitavate partneritega tehingute puhul ning kas selle põhjal kavandatakse muudatusi riskijuhtimises ja taustakontrollides? R. Sikkut nõustus, et Kaitseväe varade, kulude ja lepingute arvestus, ülevaade lepingutest, ettemaksetest ja varadest peab olema olemas ning küsis, milline on konkreetne ja märgatav muutus, mida loodetakse näha juba järgmise, 2026. aasta majandusaasta auditeerimisel?

Kaimo Kuusk vastas, et pärast auditite ja ilmnunud probleemide analüüsi on organisatsioon teinud mitmeid olulisi parendusi ning võtnud saadud õppetunde arvesse. Ühe olulisema muudatusena on märkimisväärselt tugevdatud koostööd Riigikontrolliga, sest varasemalt ei

olnud infovahetus ja suhtlus tema hinnangul piisavalt toimiv. Pärast eelmise aasta auditit on läbi viidud ettemaksete inventuur, mille tulemusel saadi parem ülevaade olukorrast ja võimalikest riskidest. Lisaks on uuendatud koostööd Riigi Tugiteenuste Keskusega, kus on kokku lepitud selgemad kontrollimehhanismid ja vastastikused hoiatamissüsteemid võimalike kõrvalekallete või anomaaliade varajaseks avastamiseks.

Kadri Peeters selgitas, et koostatud on tegevuskava, mis hõlmab 11 lehekülge ja ligikaudu 70 tegevust, muuhulgas käsitleb tegevuskava ka toetuste vahendamisega seotud riske ja võimalikku mõju riigieelarvele. Praegu vahendab Eesti toetusi Ukrainale, Moldovale ja Montenegrole, kuid tulevikus on plaanis seda tegevust piirata ning keskenduda eelkõige Ukraina toetamisele. Selle eesmärk on vähendada keerukust ja paremini hallata kaasnevaid riske. K. Peeters ütles, et Riigikontrolli soovitusi võetakse arvesse ja ühe olulise õppetunnina nähakse vajadust järgida ka toetuste vahendamisel ja rahvusvahelistes hangetes senisest rangemalt samu reegleid ja protseduure, mida kasutatakse riigisiseste hangete puhul.

Riina Sikkut küsis, kas plaanis on ka võetud kohustuste kajastamine eelarves senisest teistsugusel viisil?

Kadri Peeters vastas, et eelarve ja toetuste vahendamist jälgitakse nüüd senisest põhjalikumalt. Lisaks tavapärasele eelarveseirele, kus vaadatakse hankekava ja taristukava täitmist, on loodud eraldi ülevaade ka välistoetuste ja toetuste vahendamise kohta. Eesmärk on tagada parem kontroll ning pidev ülevaade seotud finantsriskidest ja kohustustest. Veel tegeletakse varade arvelevõtmise ja haldusprotsesside lihtsustamisega. Plaani kohaselt jääb suurem osa arvestus- ja registripidamise ülesannetest RKIK-i kanda. Eesmärk on korrastada süsteem nii, et RKIK saaks hangitud varad kiiresti ja korrektselt üle anda ning Kaitseväge saaks need viivitusteta kasutusele võtta, ilma et sõjaliste ülesannete täitmine takerduks keerukasse bürokraatiasse.

Rain Epler sõnas, et kui avalikult kuulutatakse välja väga suured kaitsekulutused, võib see meelitada ligi ettevõtteid ja vahendajaid, kes otsivad võimalusi sellest rahast osa saada. Ta küsis, kas Kaitseministeerium ja RKIK on suurenenud huvi ja pakkumiste hulga tõttu tugevdanud taustakontrolli, suurendanud vastavaid ressursse või muutnud protseduure rangemaks? Kuidas tagatakse, et kaitsekulutuste peamine eesmärk jääks kaitsevõime tugevdamine, mitte üksikute ettevõtete või nende omanike rikastamine? Kas Eestis on ministeeriumi tasandil sõnastatud selge põhimõte, et avaliku raha kasutamise eesmärk on eelkõige reaalse kaitsevõime kasvatamine?

Kaimo Kuusk vastas, et Kaitseministeeriumis on viimastel aastatel oluliselt tugevdatud auditi- ja sisekontrollisüsteemi. Kaitsevaldkonda jõuab pidevalt suur hulk erinevaid pakkumisi ja müügiettepanekuid, kuid nende põhjal ei tehta otsuseid automaatselt. Hangete aluseks on Kaitseväge vajadused ning pikaajalised arengu- ja hankekavad, mitte üksikute pakujate aktiivne müügitöö. Kaitsevõime arendamisel tuleb pidevalt jälgida muutuvat julgeolekuolukorda ja sõjapidamise arenguid, näiteks droonide kasvavat rolli Ukrainas. Seetõttu on loodud kaitsetööstuse ja innovatsiooniga tegelev asestantsleri ametikoht ning Kaitseväes eraldi struktuur tulevikuvõimete ja innovatsiooni arendamiseks. Suurt tähelepanu pööratakse ka relvasüsteemide ja tehnoloogiate testimisele, et kontrollida, kas pakutavad lahendused toimivad reaalselt nii, nagu lubatud.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart küsis RKIK-i juhilt Elmar Vaherilt, kas organisatsioonil on olemas dokumenteeritud tõendid, protokollid või muud kirjalikud märked selle kohta, millal asjaomased lepingud ja nendega seotud dokumendid saadeti ning millal erinevaid osapooli nendest teavitati?

Elmar Vaher vastas, et organisatsiooni peamine eesmärk on praegu saavutada kohtuvaidlustes positiivne tulemus. Selleks on kokku kogutud kogu olemasolev

dokumentatsioon ja teave, mis puudutab lepingu ettevalmistamist, sõlmimist ja hilisemaid tegevusi, ning need materjalid on edastatud ka advokaatidele. Ta mõõnis, et säilinud dokumente ja kirjalikke jälgi ei ole kuigi palju. Seetõttu on täiendava info saamiseks tulnud intervjuuerida ka endisi juhte, sealhulgas Katri Raudseppa ja Magnus-Valdemar Saart. Nende ütlusi ja kogutud selgitusi kasutatakse organisatsiooni seisukohtade kaitsmisel nii Eesti kohtumenetluses kui ka arbitraažimenetluses.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart viitas vastuolule varasemates ütlustes ja dokumentides ning soovib selgust, kas vaidlusalused lepingud saadeti enne nende sõlmimist Kaitseministeeriumi juhtkonnale tutvumiseks või mitte?

Elmar Vaher vastas, et tal puudub praegu kindel informatsioon selle kohta, kas vaidlusalused dokumendid või lepingud saadeti konkreetsetel ajal edasi või mitte. Praegune põhirõhk on kahel tegevussuunal, esiteks valmistatakse kohtumiseks Euroopa Komisjoniga, kelle esindajad on Eestisse tulemas, kogumaks teavet ja hindamaks, kas hoolsuskohustus on menetluses piisavalt täidetud. Visiiti valmistatakse juba ette, et vajalikke selgitusi anda.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart viitas avalikus intervjuus kõlanud väitele, et RKIK-i ettepanekute ja valitsemisala juhtkonna otsuste vahel esines vähemalt ühel juhul erimeelsusi või vastukäivaid seisukohti. A. Kovalenko-Kõlvart küsis, milline konkreetne otsus või kaasus põhjustas RKIK-i ja valitsemisala juhtkonna seisukohtade lahknevuse ning kas see on seotud praegu arutatava lepingu või mõne muu juhtumiga.

Elmar Vaher vastas, et tema jaoks oli viidatud informatsioon uus ning ta kuulis sellest esimest korda alles eelmisel päeval televisioonist. Seetõttu ei oska ta väidet või selle sisu täpsemalt kommenteerida ega kinnitada, kuna tal puudub selle kohta täiendav teadmine või taustainfo.

Kaimo Kuusk vastas, et ei oska kommenteerida, mida RKIK-i endine juht oma väljaütlemisega täpselt mõtles.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart sõnas, et avalikkuses kättesaadava info põhjal jääb mulje, et vaidlusaluste lepingute puhul kaaluti erinevaid lepingulahendusi, hinnati riske ning otsuseid tehti mitmel juhtimistasandil. A. Kovalenko-Kõlvarti sõnul on vaja välja selgitada, kas ettevõtte suhtes tehti nõutud taustakontroll, kuidas see toimus ning millised riskianalüüsid ja muud materjalid enne lepingu sõlmimist koostati ja otsustajatele edastati? Tuleb kontrollida, millal ja kellele vastavad dokumendid saadeti ning kas Kaitseministeerium tutvus nendega enne lepingu sõlmimist? Täpsustamist vajab riskide hindamise ja otsustamise tegelik toimumine? Välja on toodud võimalikud olukorrad, kus RKIK-i hinnangud ja ettepanekud erinesid valitsemisala juhtkonna lõplikest otsustest, mistõttu on oluline mõista, kuidas ja millistel alustel otsused tehti. Vajalik on välja selgitada kogu otsustusahel ning tuvastada, kes täpselt osalesid otsustusprotsessis.

Priit Sibul viitas varasematele Riigikontrolli tähelepanekutele varade arvestuse ja inventuuride kohta ning sõnas, et tõenäoliselt ei uskunud keegi, et Kaitseväest oleks suuri masinaid või muud vara tegelikult kaduma läinud. Probleem seisnes pigem selles, et olemasolevate süsteemide põhjal ei olnud alati võimalik kiiresti ja üheselt tuvastada, kus konkreetne vara tegelikult asub. Kas käimasolevad reformid võimaldavad lõpuks üle minna kaasaegsele varade ja inventuuri haldamise süsteemile ning kas juba lähiaastatel õnnestub kõrvaldada puudused, millele Riigikontroll on korduvalt tähelepanu juhtinud?

Kaimo Kuusk vastas, et materjalimajanduse reform on juba käimas ning esimese praktilise sammuna viiakse Viru pataljonis läbi täisinventuur. Selle eesmärk on saada reaalne ülevaade, kui palju ressursse ja tööjõudu on vaja kogu süsteemi ulatuslikuks korrastamiseks. Inventuurid on vaid üks osa palju laiemast materjalimajanduse reformist. Eesmärk on luua

kaasaegne ja terviklik logistika- ning varahaldussüsteem, mille täielik rakendamine võtab hinnanguliselt umbes kolm aastat.

Anastassia Kovalenko-Kõlvart tänas külalisi sisuka arutelu eest.

(allkirjastatud digitaalselt)
Anastassia Kovalenko-Kõlvart
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Airi Ausmees
protokollija